

TARIMSAL PİYASA PERFORMANSININ İYİLEŞTİRİLMESİ: PİYASA KURULUŞLARININ OLUŞTURULMASI VE GELİŞTİRİLMESİ

“Temel gıda arzında kendi kendine yeterli olma ve sürdürülebilir gıda güvenliğinin sağlanması için tarımsal piyasaların istikrarlı şekilde işlemesi ve bunun için etkili piyasa kuruluşlarının var olması gerekmektedir.”

Tarımsal piyasalar, piyasadaki dalgalanmaların yanı sıra, bitki ve hayvan hastalıkları ve iklim değişikliği ile birlikte yaygınlaşan doğal afetlerden yoğun şekilde etkilenmektedir. Bu nedenle, hem ekonomik hem de sosyal istikrarın sağlanması için tarımsal piyasalarda kamu müdahalesi gerekli hale gelmektedir. Gıda arzında kendine yeterli olma ve sürdürülebilir gıda güvenliğinin sağlanmasında piyasa kuruluşları tarafından yapılan kamu müdahaleleri önemli rol oynamaktadır.

Konunun önemi göz önüne alınarak, İSEDAK Tarım Çalışma Grubu'nun 10. Toplantısı 28 Eylül 2017 tarihinde “Tarımsal Piyasa Performansının İyileştirilmesi: Piyasa Kuruluşlarının Oluşturulması ve Geliştirilmesi” temasıyla Ankara’da düzenlenmiştir. Toplantıya özel olarak, bir araştırma raporu hazırlanmıştır. Bahse konu araştırma raporuna (<http://ebook.comcec.org>) adresinden ulaşılabilmektedir.

Çalışmanın Amacı ve İçeriği

Araştırmanın temel amacı; dünyada ve özel olarak İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) üyesi ülkelerdeki piyasa kuruluşlarının oluşturulması ve geliştirilmesine yönelik eğilimlerin ele alınması, piyasa kuruluşlarının oluşturulması ve geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan başlıca zorluklar ve alınan derslerin saptanması, dünyadaki ve İslam ülkelerindeki örneklerin karşılaştırılarak İslam ülkeleri için politika tavsiyelerinin ortaya konulmasıdır.

Çalışma kapsamında Endonezya, Tunus ve Uganda’ya saha ziyaretleri yapılmış, ilgili tarımsal kuruluşların performansına yönelik araştırmalar gerçekleştirilmiş ve ayrıntılı mülakatlar ve görüşmeler yapılmıştır.

Raporun Bazı Önemli Bulguları

- Tarımsal piyasa kurumlarının, fiziksel, değişim ve kolaylaştırıcı işlevi bulunmaktadır. Bu işlevlerin etkin şekilde gerçekleştirilebilmesi için piyasa kuruluşları değişik şekillerde kurumsallaşmaktadır. Bunlar, kamu iktisadi teşekkülleri, kooperatifler, pazarlama/satış kurulları ile lisanslı depoculuk ve bağlantılı mal borsaları şeklindedir.
- İİT üyesi ülkelerde tarım sektörü üreticilerinin büyük çoğunluğu küçük ölçekli çiftçilerden oluşmaktadır. Örneğin:
 - Tunus’ta 570.000 çiftçinin yüzde 85’ten fazlası 20 hektardan daha az toprağa sahiptir.
 - Uganda da tarımsal üretiminin yaklaşık %75’i ortalama arazi büyüklüğü 2,5 hektar olan çiftçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Uganda kahve sektöründe 500.000 küçük ölçekli çiftçi ortalama 0,2 hektar toprakta üretim yapmaktadır.
 - Tarım arazilerinin küçüklüğü Endonezya için de önemli bir sorun teşkil etmektedir.
- İİT Üyesi Ülkelerde piyasaların hem fiziksel hem de değişim işlevlerinin etkili şekilde yerine getirebilmesi amacıyla kurulmuş devlet iktisadi teşekküllerinin yüzde 36’lık oran ile en yaygın tarımsal piyasa kuruluşu tipi olduğu görülmektedir. İkinci yaygın tip olarak yüzde 20’lik oran ile kooperatifler ve pazarlama/satış kurulları gelmektedir. Bunlara ilaveten,

piyasadaki ilgili taraflar arasında fiziksel arzın ve değişimin sağlanması önemli rolleri olan lisanslı depoculuk ve mal borsalarının ise ilgili ürün piyasaların derinliğine bağlı olarak yeni gelişen piyasa kuruluşları oldukları görülmektedir.

- Araştırma raporunun bir başka bulgusuna göre piyasa kuruluşlarının İİT Ülkelerinde üstlendikleri başlıca roller aşağıdaki gibidir:
 - Kolaylaştırıcı olmak %38
 - Değişimin yanı sıra fiziksel işlemleri yapmak %36
 - Değişim ve kolaylaştırıcı olmak %25

İslam Ülkelerinin Tarımsal Piyasa Kuruluşlarının Oluşturulması ve Geliştirilmesinde Karşılaşılan Başlıca Zorluklar

- İlgili paydaşlar arasındaki koordinasyon eksikliği
- Çiftçilerin ve özel sektörün tedarik zincirine aktif katılımını sağlayacak yeterince gelişmemiş altyapı ve yasal çerçeve
- Piyasa kuruluşlarının fonksiyonlarını yerine getirebilmek için yeterli kapasiteye sahip olmaması

İslam Ülkeleri İçin Tavsiyeler

1. Çiftçilere öze destek ve yardımın yanı sıra piyasa bilgisi sağlamak için Çiftçi Kayıt Sistemlerinin oluşturulması,
2. Nihai ürünlerin piyasa tarafından kabulünün ve kalitesinin artırılması amacıyla çiftçilerin kaliteli girdilere (tohum, gübre ve diğer temel girdiler gibi) erişiminin sağlanması için politikaların/programların/mekanizmaların geliştirilmesi,
3. Çiftçilerin antrepoya ulaşım ve depolama kapasitelerinin artırılması için özelleştirilmiş kapasite geliştirme destekleri ve yardımları sağlanması,
4. Tarımsal ürünlerin iç ve dış pazardaki güvenliğinin ve piyasa kabulünün geliştirilmesi için bileşen ve girdi takibine yönelik kayıt sisteminin yanı sıra pazarlama odaklı ürün standardizasyonunun ve belgelendirme sistemlerinin oluşturulması/geliştirilmesi.

